

קווים אופייניים בתיאטרון המחול הגרמני היום

מאת רונית לנד

לו התנבא מישהו בשנות השבעים המוקדמות על התפתחות המחול העכשווי בגרמניה המערבית ככיוון של באלטים דראמטיים, ארוכים ומיגעים, היה מעלה חיוך על שפתינו.

נוף המחול המופשט, הקצר והמתומצת, ששלט בכיפה לפני מספר שנים, לא טמן בחובו את ניצני הבאלטים, בני שלוש וארבע השעות, העמוסים בתפאורה, בתלבושות ומעל לכל, במשמעויות תיאטרליות, אותם אנו רואים היום בגרמניה. הצורות הניאוקלאסיות המהוקצעות נראו כשולטות בכיפה באופן שלא יאפשר שינוי כה משמעותי, ובזמן כה קצר.

אולם במשך העשור האחרון חדרו אל שדההמחול יוצרים חשובים ושיחזרו בדרך משלהם את התפיסה הבימתית הגרמנית, את המאסיביות הוואגנרית ואת ההתייחסות הטוטאלית אל מרכיבי הבמה האחרים כמו המוסיקה, התפאורה והתלבושות, הבאים לשרת את המחול הדראמטי. פינה באוש, ריינהילד הופמן וסוניה לינקה. אלה שלושת השמות העולים ומוזכרים בכל הזדמנות, בה נדון המחול בגרמניה העכשווית. הן מכונות "שלושת הנשים מן הפולקוואנג", בית-הספר הידוע בעיר אסן, שבו קבלו את חינוכן הראשוני ובו התפתחה תחילת תפיסתן האסתטית.

תפיסתן זו משרתת את התכנים בהן עוסקות באוש, הופמן ולינקה. אלה הם תכנים אנושיים, חברתיים, המסמנים חזרה ברורה אל המחול הדראמטי האקספרסיוניסטי. לו היינו מורגלים לפני ה"בום" הגדול של המחול הפוסט-מודרני האמריקני, שהתעקב לעסוק בתנועה לשמה, בצורניות הגופנית והמרחבית ובניסיון להרחיב את שפת המחול ולהוציאה מן ההקשרים המקובלים.

שלושת היוצרות אינן יושבות בבתיהאופרה של הערים הגדולות. באוש מנהלת, כידוע, את תיאטרון המחול של וופרטל, עיר קטנה באיזור התעשייתי של גרמניה. לינקה יושבת באסן ומנהלת את להקת המחול של בית הספר "פולקוואנג" והופמן פועלת בברמן, עיר נמל צפונית וקרה ובונה שם אט אט וביסודיות והתמדה מדהימים את תיאטרון המחול של ברמן.

"המחולות שלנו עוסקים באדם ובסביבתו המיידית, במתחים האנושיים שבינינו ובהתנהגותו ויכולת תיפקודו של היחיד בחברת כפייטית," אומרת הופמן. העבודות שלה מצטיינות בקצב ארוך ומייגע לעיתים, קצב המתרחק מן הדינאמיות

הריקודית המוכרת לנו במערב. הוא קרוב יותר לקצב האופראי, לקצב הבימתי של וואגנר, בו ממלאת כל התרחשות פרקי זמן ארוכים ומפורטים, המעניקים לה צביון כבד משקל, רצינות ואפוריות מעיקה.

שפתה של הופמן סיפורית וברורה. באמצעות מחוות גופניות, הלקוחות משפת הגוף של האדם ברחוב, יוצרת הופמן מערכת דימויים קלה לזיהוי. פעולות פשוטות מסמלות את קיומנו היום-יומי, אך מרמזות גם על חלומות, דחפים ותשוקות של האדם כפרט. "היומיומיות הופכת בעבודתי לפולחן," אומרת הופמן. אגב, השימוש בתנועה יומיומית הלקוחה מן הרחוב, הוא אחת הלגיטימציות המשמעותיות ביותר שנתן המחול הפוסט-מודרני האמריקני המופשט למחול הגרמני החדש.

מוכרים לנו אותם גילויים כוריאוגרפיים של יוצרים מזרמים שונים, המעידים כי הגירויים הראשונים לעבודה נלקחו מן האיש בבית-הקפה. אצל הופמן מקבל גילוי זה משמעות דרמאטית. יצירתה מתחילה, לעיתים קרובות, מן הקשר התנועתי, השקט והחפז, שנוצר בינה לבין האיש בבית-הקפה. באותו איש, על תנועותיו ודרך התנהגותו הלא-מילולית, עושה הופמן שימוש מייד. הוא הופך לשלד ולרעיון מרכזי של עבודה חדשה. השאר נעשה בסטודיו בשיתוף עם הרקדנים. הופמן עובדת בדרך המעוגנת היטב בתפיסת עולמו של לאבאן. בבית-הספר של פולקוואנג למדה בעיקר אצל קורט יוס. עבודתו של יוס התפתחה מתוך דרכו של לאבאן. יוס לא לימד שפה תנועתית מדויקת, אלא שאף לפתח ולהקנות לתלמידיו הבנה רחבה יותר של משמעות התנועה, בעיקר הבנה דינמית ומרחבית. הופמן מבססת את יצירותיה על דימויים חזותיים. השפה התנועתית המתפתחת בעבודתה בעזרת דימויים אלה אישית מאד ותמיד בעלת מסרים חזק-ריקודיים.

נוף תיאטרון המחול הגרמני החדש נשלט באופן ברור על-ידי נשים יוצרות. במרכז תרבות בערים הגרמניות צומחות מספר להקות שוליים לא מסובסדות, המנוהלות רובן על-ידי כוריאוגרפיות בעלות קו ושפה מרתקים ומקוריים.

להקות אלה, בגלל צביון הקל והנייד, מעיזות לפרוץ יותר את גבולות המחול המקובל, ואפילו את המוסכמות ההולכות ומתהוות במחול העכשווי הממוסד. המסרים של להקות אלה הם רדיקאליים יותר, מצטיינים בהעזה רבה יותר ומזכירים במקצת בצביון ובמערכת הדימויים המתפתחת בעבודתן,

קשים ומאיכויות גופניות שניתן בפירוש לכנותן "גרמניות".

בירגיטה טרומלר, היושבת במינכן, בחרה לעצמה בעבודתה דרך ביטוי שונה במקצת, המושפעת יותר מן הנוף הנירי יורקי העכשווי, מאשר מהיוצרים עליהם דובר קודם לכן.

תיאטרון המחול של טרומלר עוסק בעיקר במפגש שבין התנועה והאמנות החזותית, על צדדיה השונים. טרומלר מפגישה את יצירתה הכוריאוגראפית עם חללים וסביבות חדשים ועם חומרי-גלם פלסטיים, הנותנים לעבודתה צביון חדש ומעוררים את דמיונה התנועתי לכיוונים חדשים.

גם בעבודתה מצטייר הקו הדרמאטי הגרמני, אך במוצהר היא מנסה להפגיש את עבודתה דווקא עם אמנויות שאינן מבין אמנויות הבמה, ועם הבעיות האסתטיות שמעוררים מפגשים אלה.

TANZPROJEKT MÜNCHEN שנוסד ב-1975, הוא תיאטרון המחול המעניין ביותר בדרומה של גרמניה. בלהקה זו, כבלהקות נוספות בעלות צביון דומה, מודגשת חשיבותו של הרקדן וחבר הלהקה בתהליך היצירה עצמו וביצירת האופיון האמנותי של הלהקה. תהליך היצירה הוא, במקרים רבים, קולקטיבי, ואנשי הלהקה הם הרקדנים, הכוריאוגראפים, המוסיקאים ואפילו המעצבים החזותיים של עבודתם.

את הקולנע הגרמני החדש. גם את להקות השוליים מאפיין סגנון עבודה, המפגיש את התיאטרון והמחול. היצירה הכוריאוגראפית נבנית על שפה תנועתית, חומרים חזותיים ואמצעי-עזר, הלקוחים מן היום-יום ובכך מחזקים את המסר העוסק, בדרך כלל, בנעשה סביבנו.

מרבית היוצרים הצעירים והעצמאיים, הם תלמידיהם, במישרין או בעקיפין, של אבות המחול הגרמני החדש כפינה באוש, הופמן והנס קרסניק. באמצעותם נסללה הדרך לטיפול בבעיות חדשות ולמפגש עם קהלים חדשים. לאחר שנסללה דרך זו, ממשיך הדור החדש בקוו דומה אך נועז עוד יותר, ונראה שתהליך היצירה כיום יוצר תמונה דומה מאד לנוף המחול אשר היה קיים בגרמניה של שנות העשרים.

החשוב והמעניין מבין תיאטרוני המחול העצמאיים בגרמניה הוא, ללא ספק, תיאטרון המחול "פולקוואנג", המנוהל על-ידי סוזנה לינקה. לינקה, גם היא מאנשי המפתח של בית הספר ובת-דורו של באוש והופמן, הפכה את קבוצת המחול באסן ללהקת מחול בעלת צביון דראמטי מאד, העוסק במפג במפגש המקורי שבין המחול לתיאטרון. גם הוא מעוגן היטב במסורת של יוס ובמסורת הבימתית הגרמנית. סוזנה לינקה היא היום מן היוצרות החשובות ביותר הפועלות בגרמניה. בערבי הסולו שלה, שהם חלק מן הרפרטואר של תיאטרון המחול שלה, מצטיירת דמות של כוריאוגראף ורקדן בעל שיעור קומה ושפה תנועתית הבנויה מדימויים דרמאטיים

"הסטודיו למחול" אסן - "באמבטיות". כוריאוגראפיה - סוזנה לינקה